

Tiskárna Kryl a Scotti / Karel Kryl v zrcadle bibliofilských médií a soutěží

Printing works Kryl & Scotti / Karel Kryl in the mirror of bibliophile media and competitions

PhDr. et Mgr. Michal Mocek / Borgis, a. s., Slezská 13, 12150 Praha 2

Resumé:

Studie se pokouší v širším kontextu zhodnotit příspěvek novojičínské/kroměřížské tiskárny Kryl a Scotti (později Karel Kryl) k tvorbě krásných knih v českých zemích. Opírá se o statistické vyhodnocení sond do knižních recenzí v bibliofilských časopisech v období 1925–1946, výsledků soutěží o nejkrásnější českou knihu v letech 1929–1942, jakož i zájmu vydavatelů o práci této tiskárny. Rozbor těchto údajů ukazuje, že tisky firmy vyvolávaly mezi recenzenty krásných knih větší zájem než produkce kterékoli jiné české a moravské polygrafické firmy s výjimkou Průmyslové tiskárny. V prestižních soutěžích o nejkrásnější české knihy však Kryl a Scotti/Karel Kryl výrazně zaostávali za výsledky předních pražských firem, totiž Státní tiskárny, Průmyslové tiskárny a tiskárny nakladatelství Orbis.

Klíčová slova: tiskárny, knihy, média, bibliofilie, edice, soutěže o nejkrásnější knihy, Kryl a Scotti, Karel Kryl

Summary:

The study attempts to evaluate the contribution of the printing works Kryl & Scotti (later Karel Kryl), located at Nový Jičín and later at Kroměříž, to the creation of beautiful books in the Czech lands, as viewed in a broader context. It is founded upon statistical assessment of deep probes, plunging into book reviews published in bibliophile periodicals between 1925–1946, further on the results of competitions for the most beautiful Czech books in the period 1929–1942 and, finally, also upon the extent of interest shown by various publishing companies in the work of this printing house. The analysis of the obtained data indicates that there was hardly any other Czech or Moravian polygraphic company – with the sole exception of Průmyslová tiskárna in Prague (Industrial Printing Works) – whose books would arise more vivid interest among the demanding book reviewers, than have books of this company.

Keywords: printing works, book, media, bibliophile book, edition, competition for the most beautiful books, Kryl & Scotti, Karel Kryl

Úvod

Více než tisíc knižních titulů vysoké tiskařské úrovně je památkou na 41 let působení tiskárny Kryl a Scotti v Novém Jičíně i jejího nástupce, firmy Karel Kryl, která se po okupaci východomoravského města v roce 1938 přesunula na Hanou, do Kroměříže.¹

¹ Karel Kryl starší (1878–1943) a Ferdinand Scotti (1882–1952) koupili českou tiskárnu v Novém Jičíně v roce 1909 od vdovy po jejím majiteli Františku Vyhnanákově (?–1909). Firma Kryl a Scotti se zaměřovala na tisk bibliofilů a také se označovala za „speciální závod pro tisky bibliofilské“. Výsledkem její činnosti byly vysoce kvalitní knižní tisky. Společný podnik zanikl v roce 1936, kdy Scottiho podíl převzal jeho společník a firma pak nesla jméno Karel Kryl. Kvůli okupaci Nového Jičína v roce 1938 se tiskárna musela v lednu 1939 přesunout do Kroměříže. V roce 1941 převzal její vedení mladší syn majitele, který se rovněž jmenoval Karel (1910–1971). Ten ji vedl až do zničení tiskárny v roce 1950. Zatímco jeho předchůdci jen příležitostně vydávali soukromé tisky, Karel Kryl ml. zřídil edici Varietas, v níž vydal v letech 1945–1948 jedenáct titulů. Viz KUNŠTÁTSKÝ, Cyril. *Čeští knih-tiskaři novojičtí. Úryvek z českého života v Novém Jičíně*. 1. Nový Jičín: Kryl a Scotti 1931, 10–19; MOCEK, Michal. K dějinám tiskařských firem Kryl a Scotti a Karel Kryl: 1909–1950. *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín, 1992, **49**, 55–67; RICHTER, Rudolf. *Kroměřížské tisky officíny Karla Kryla 1939 až 1950 v časové zkratce*. Rájec-Jestřebí: Rudolf Richter, 2014.

Pouhý pohled na tyto tisky však řekne jen málo o tom, jakou roli hrála moravská firma v dějinách české krásné knihy.²

Jistým měřítkem pro zhodnocení jejich aktivit mohou být soupisy bibliofilských tisků, zpracované milovníkem krásné knihy Arnem Sáňkou (1892–1966). Pro sledované období se však jedná o dílo jednoho člověka, který mohl novojičínské preferovat i z čistě osobních důvodů: Kryl a Scotti vytiskli dva svazky jeho životního díla *České bibliofilské tisky*.³

Existují však lepší kritéria pro posouzení role novojičínské/kroměřížské tiskárny. Patří k nim například pozornost, jakou jejím knihám věnovaly ve svých recenzních rubrikách bibliofilské časopisy.⁴ Cílem předkládané studie není jen zjistit, kolik záznamů o tiscích Kryla a Scottiho/Karla Kryla se objevilo v časopisech jako *Knihomol*, *Vitrinka*,

² V této studii jsou jako synonyma používány termíny krásná kniha a bibliofilie (namísto přesnějšího, ale rozvleklejšího označení *bibliofilský tisk*). Krásná kniha má širší význam a zahrnuje mj. i rukopisná díla vybrané úrovně. Bibliofilský tisk je označením pro krásnou knihu, v níž je použit dobře zvolený typ písma a kvalitní papír. Taková kniha má dokonalou sazbu i typografickou úpravu a její tisk je proveden ve vysoké kvalitě. Bibliofilie bývá obvykle ilustrována originálními grafikami a vydávána v malém nákladu (do 800, podle některých názorů dokonce jen do 100 kusů). Jednotlivé výtisky bývají někdy číslovány a podepsány autorem textu či tvůrcem knižní výzdoby. Bývají také ručně vázány. Srv. KIMÁK, Václav M. *Malý slovník bibliofila*. Praha: Spolek českých bibliofilů: Památník národního písemnictví, 1989, s. 11. Vydáno jako příloha *Zpráv pro členy Spolku českých bibliofilů*, ročník 1989. Vytvoření dokonalého bibliofilského tisku vyžaduje úzkou součinnost vydavatele, typografa, grafika, papírníka a tiskárny. Zatímco na vydavateli leží zodpovědnost za výběr textu, typograf navrhuje knižní úpravu a grafik vytváří výtvarný doprovod. Papírna poskytuje vhodný papír, zatímco na tiskárně leží zodpovědnost za dokonalé vytištění knihy včetně její grafické výzdoby. Cílem bibliofilského snažení je vytvořit z knihy harmonický celek. Podle českého typografa Karla Dyrnka (1876–1949) je v krásné knize „vše zladěno na jeden tón, vše směřuje k témuž cíli: zdokonaliti duševní prožitek, zvýšiti jej a dodati mu plnosti“. DYRYNK, Karel. *Krásná kniha, její technická úprava*. 2. Praha: Typografia, 1924, s. 11.

³ SÁŇKA, Arno a František BUBLA. *České bibliofilské tisky*. Díl 1.–5. Brno–Praha: Arno Sáňka–Státní knihovna ČSSR–Národní knihovna, 1923–1971 (dále ČBT). Kryl a Scotti tiskli 2. a 3. díl Sáňkovy práce. Čtvrtý díl, založený převážně na Sáňkových záznamech, vydal po jeho smrti F. Bubla, který je také uveden jako autor 5. dílu.

⁴ Viz *Knihomil: o knihách, lidech a událostech*. Praha: Ludvík Bradáč, 1917–1919, 2 svazky; *Knihomol: bibliofilský sborník*. Ludvík Bradáč, 1921–1927, 5 sv. (ke změnám v označení časopisu viz pozn. 11); *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci*. Praha: Arthur Novák, 1923–1934, 10 sv.; *Bibliofil: orgán bibliofilského odboru Grafického klubu pro Moravu*. Brno: Grafický klub pro Moravu, 1923–1941, 18 svazků (tak zní citace 1. ročníku, další čtyři ročníky vydané Grafickým klubem měly upravený podtitul *Bibliofil: časopis věnovaný krásným knihám a jiným zájmovostem*; ten se nezměnil ani v 6. ročníku, který vydala Moravská sekce spolku Typografia v Brně; od 7. ročníku převzala vydávání časopisu Skupina moravských knihomilů v Uherském Hradišti, což se opět projevilo v úpravě názvu na *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*); *Marginalie: věstník Spolku českých bibliofilů*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1934–1951, 17 svazků (časopis začínal osmým ročníkem, protože navazoval na *Věstník Spolku českých bibliofilů*, který vycházel v letech 1927–1933 a měl sedm ročníků); *Český bibliofil*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1910–1911, 1929–1942, 1945, 12 svazků. I v tomto případě ukazují proměny periodika jeho podtituly. První ročník Českého bibliofila byl označen jako *Časopis Spolku českých bibliofilů–Věstník odboru ex libris*; 2. a 3. ročník nesly podtitul *Časopis Spolku českých bibliofilů*, 4. až 10. ročník vyšly jako *Prémie Spolku českých bibliofilů* v Praze, zbylé svazky vyšly s podtitulem *Sborník Spolku českých bibliofilů*.

Bibliofil, *Marginalie* či *Český bibliofil*.⁵ Pomocí sond do uvedených periodik, prováděných s pěti- až šestiletými odstupy, se studie pokouší nabídnout také srovnání, kolik pozornosti se dostávalo dalším tiskárnám v českých zemích – zejména pražským podnikům, jež měly pro tisk bibliofilů nejlepší podmínky a byly těmito aktivitami proslulé. Pro účely tohoto příspěvku byly statisticky zpracovány knižní tisky, přičemž nebyly zahrnuty ročenky, kalendáře, almanachy, grafická alba, cizí tisky a soupisy novoročenek či údaje o budoucích tiscích.

Jiný úhel pohledu nabízejí soutěže o nejkrásnější české knihy,⁶ jejichž výsledky lze brát jako vyjádření znalců bibliofilie, neboť členy soutěžních porot byli přední typografové té doby. I tyto údaje byly vyhodnoceny z hlediska úspěšnosti jednotlivých tiskáren.

V zájmu rozšíření pohledu na roli novojičínské/kroměřížské tiskárny v historii české krásné knihy byl posouzen také podíl této firmy na tisku pro vydavatelství, která se zaměřovala na tisk bibliofilů nebo byla známá vysokou typografickou úrovní svých knih. Tato část studie se opírá o rozbor údajů Kimákovy práce *Malý slovník bibliofila*.⁷ Její statistické

⁵ Při sestavování soupisu tisků od Kryla a Scottiho/Karla Kryla a při přípravě této studie jsem prošel oba ročníky Knihomila i dostupné Knihomoly (ročník 1./1921, 2./1923–1924, 3./1924–1925, 4./1925–1926). Kromě toho jsem excerpoval Vitrinku (ročník 1.–10.), Bibliofila (ročník 1.–18.) a Marginalie (ročník 8.–24). U Českého bibliofila autor prošel všechny svazky, jen část z nich však byla použitelná pro sestavení soupisu tisků.

⁶ Zahájení soutěží o nejkrásnější českou knihu inicioval bibliofil Arno Sářka. Jeho návrh z roku 1928, aby soutěž probíhala pod záštitou Spolku českých bibliofilů (SČB), byl záhy schválen a již v roce 1929 se poprvé vybíraly nejkrásnější české knihy. Během dvanácti ročníků soutěže v letech 1929–1942 bylo oceněno celkem 243 titulů. Počet oceněných tisků v jednotlivých letech kolísal mezi 10 a 35. Měnily se i kategorie, v nichž byly knihy posuzovány. V prvním ročníku byly všechny oceněné knihy označeny za bibliofilské a rozděleny do devíti „pořadí“ podle úrovně. Od druhého ročníku se prosadilo oceňování knih ve dvou samostatných kategoriích, v kategorii tisků bibliofilských a v kategorii tisků užitkových. V některých letech byly tři skupiny oceňovaných knih, přičemž název a obsah té třetí se měnil (tisky soukromé ve 3. a 4. ročníku soutěže; zvláštní uznání v 10. ročníku, knihy s „význačným doprovodem grafickým, u kterých však ostatní složky nebyly bez některých vad“ v 11. ročníku, dětské knihy ve 12. ročníku). Ve 3. ročníku byl mimo tři zmíněné kategorie ještě jeden tisk oceněn „čestnou zmínkou“. Soutěžní porota měla v prvním ročníku 7 členů, z toho dva typografy. V dalších ročnících byla pětičlenná a zasedal v ní nejméně jeden významný pražský typograf. Kromě tří zástupců SČB do ní patřil i reprezentant uměleckého sdružení Hollar a zástupce spolku Typografia. Porota bývala obvykle volena na více let, aby její členové mohli sledovat bibliofilskou produkci v průběhu celého roku. Očekávalo se, že knihy pro soutěž poskytnou z vlastní iniciativy vydavatelé. Nemalá část titulů se však do soutěže dostávala z podnětu jednotlivých členů soutěžní poroty. Ti přihlásili např. do třetího ročníku 30 titulů, ale do pátého už 134. Viz. tab. 3; Soutěž Spolku českých bibliofilů v Praze na 30 nejkrásnějších knih za rok 1928. *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*. Uherské Hradiště: Skupina moravských knihomilů, 7, 91–92; Protokol poroty II. soutěže Spolku českých bibliofilů nejkrásnějších knih z r. 1929. *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci*. Praha: Arthur Novák, 1930, 7, 219–220; Protokol poroty III. soutěže Spolku českých bibliofilů na nejkrásnější knihy z roku 1930. *Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1931, 5(1); Zpráva o schůzích poroty soutěže nejkrásnějších knih z roku 1932. *Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1933, 7(1); Třetí česká soutěž krásných knih. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1931, 3, 23–24; XI. soutěž krásných knih. *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*. Uherské Hradiště: Skupina moravských knihomilů, 1940, 17, 36; BURKA, Antonín. Poslední soutěž SČB v době nesvobody. *Marginalie: věstník Spolku českých bibliofilů*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1947, 20(3), 71–72.

⁷ KIMÁK, Václav M. *Malý slovník bibliofila*. Praha: Spolek českých bibliofilů: Památník národního písemnictví, 1989. Vydáno jako příloha *Zpráv pro členy Spolku českých bibliofilů*, ročník 1989.

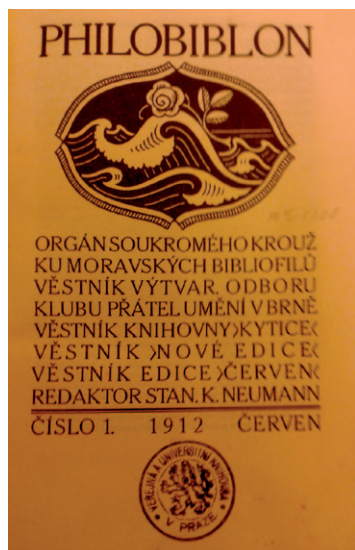
vyhodnocení se zaměřilo na otázku, kolik vydavatelů bibliofilských řad a knižních edic s vysokou úrovní objednávalo své knihy u Kryla a Scottiho či Karla Kryla a z kterých částí dnešního Česka objednávky přicházely.

Připojeno je i porovnání počtu knižních titulů od Kryla a Scottiho/Karla Kryla zaznamenaných v Sáňkově publikaci *České bibliofilské tisky* s počtem zpráv o nich v bibliofilských časopisech. Mimo jiné tak lze posoudit, do jaké míry se mohl A. Sáňka inspirovat při své práci údaji z bibliofilských médií, do nichž sám hojně přispíval, a jak velkou roli mohla tato média hrát v šíření povědomí o produkci novojičínské/kroměřížské tiskárny i jiných firem.⁸

I. Bibliofilské časopisy v českých zemích (1910–1951)

První pokusy o založení českých bibliofilských časopisů se datují do dob před první světovou válkou a úzce souvisejí se snahou o organizaci milovníků krásné knihy. Hned první z těchto časopisů, *Český bibliofil* (1910–1911), měl představovat tiskovou tribunu nově vzniklého Spolku českých bibliofilů (SČB), založeného roku 1908. Měsíčník *Philobiblon* (1912) začal na vlastní pěst vydávat anarchistický básník a milovník krásné knihy Stanislav Kostka Neumann (1875–1947). Vzápětí se jej pokusil proměnit v orgán SČB, leč neúspěšně.⁹

Oba pokusy o založení bibliofilského časopisu ztroskotaly už po vyjití několika prvních čísel. Prvním trvalejším periodikem pro milovníky české krásné knihy se tak stal až časopis *Knihomil*, vydávaný od roku 1917 pražským knihařem a průkopníkem umělecké knižní vazby Ludvíkem Bradáčem (1885–1947).¹⁰ Na něj navázal po dvou ročnících a čtyřech letech Bradáčův „knihomilský sborník“ s lehce pozměněným názvem *Knihomol*,¹¹ který byl

Obr. 1 Jedním z prvních bibliofilských časopisů v českých zemích byl *Philobiblon*, vydávaný básníkem Stanislavem K. Neumannem (foto archiv autora)

⁸ Toto srovnání provádím i přesto, že samotný Sáňka na roli bibliofilských časopisů spíše naříkal a tvrdil, že i když média věnovala bibliofilským knihám dost pozornosti, „nepoznal jsem žádného usnadnění“ při práci na soupisu bibliofilů. Srv. Sáňka, Arno. 1923–1971, 3, s. 9.

⁹ ČÁP, Daniel. *České bibliofilství 1918–1938: Příspěvek k dějinám knižní kultury za první republiky. Diplomová práce*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin, 2008, s. 25. Vedoucí práce: Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/56476/>.

¹⁰ Srv. RAJMAN, Jenda. 50 let od úmrtí Ludvíka Bradáče: K padesátinám Mistra Bradáče. *Knihomilský bulletin*. 1997, 3 (4), 8–10. Přetisk z: *Knihář*. 1935, 33 (4); KOLAŘÍK, Karel. *Knihomil a Knihomol: Nad bibliofilskými časopisy Ludvíka Bradáče. Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha, 2006, (1), 2–15. Dostupné také z: http://scb.wdr.cz/scb_zpravy_2006-1_bradac.html.

¹¹ První tři ročníky *Knihomola* vyšly s podtitulem *Knihomilský sborník*, čtvrtý ročník z let 1925–1926 měl podtitul *Měsíčník bibliofilský a sběratelský, ročník VI.*, což podle Kolaříka podtrhuje návaznost časopisu na svého předchůdce, *Knihomila*. Tři čísla posledního ročníku *Knihomola* vyšly s podtitulem *List pro knižní kulturu, bibliofilství a sběratelství*. Viz KOLAŘÍK, Karel. *Knihomil a Knihomol: Nad bibliofilskými časopisy Ludvíka Bradáče. Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha, 2006, (1), 8–13. Dostupné také z: http://scb.wdr.cz/scb_zpravy_2006-1_bradac.html.

v roce 1925 přeměněn na měsíčník. Pro účely této studie jsou však oba tituly málo použitelné, protože bibliofilské produkci, která zejména po překonání poválečných potíží rychle narůstala, věnovaly na svých stránkách obvykle jen omezenou nebo žádnou pozornost.¹²

Tab. 1 Výsledky sond do bibliofilských časopisů

Tiskárny (a)	Knihomol 6. (4.) /1925–1926	Bibliofil 3./1925	Vitrinka 3./1925–1926	Český bibliofil 2./1929–1930	Bibliofil 7./1930	Vitrinka 8./1930–1931 (b)	Bibliofil 12./1935	Marginalie 9./1935	Bibliofil 17./1940	Český bibliofil 1940	Marginalie 19./1946	celkem
Celkem	24	104	100	96	127	249	137	102	144	43	74	1200
z toho neurčeno	4	4	3	1	0	3	1	2	5	0	0	23
Kryl a Scotti/K. Kryl	5	12	8	19	18	39	21	10	16	5	6	159
Státní, Praha	0	9	12	23	10	25	2	1	0	0	8	90
Průmyslová, Praha	7	20	28	22	10	34	9	9	7	3	7	156
Orbis, Praha	1	1	2	7	11	14	7	5	9	5	7	69
Česká grafická unie (Unie), Praha	3	4	3	0	0	0	0	1	1	2	2	16
Družstvo knihtiskárny Hranice	0	1	0	1	0	11	4	3	5	2	1	28
Grafia Praha	0	7	4	2	0	2	0	0	4	0	0	19
Horák, V., Prostějov	0	0	0	0	2	4	3	2	5	3	0	19
Lidové závody tiskařské a nakladatelské Olomouc	0	0	0	0	7	8	3	1	2	0	0	21
Melantrich Praha a Ostrava	0	0	0	0	0	2	3	1	5	1	2	14
Müller a spol., Turnov	0	0	2	2	9	9	2	9	6	1	4	44
Obzina, F., Vyškov	0	20	10	1	12	10	0	0	0	0	0	53
Osvěta Valašské Meziříčí	0	0	0	0	0	0	0	0	19	7	0	26
Stiebling a Havelka Praha	0	0	1	0	2	2	5	4	0	0	0	14
Vavřík a Chlanda/ V. Chlanda – Břeclav	0	0	0	0	3	2	4	1	0	0	0	10
Vokolek, V., Pardubice	0	5	0	0	1	4	0	1	1	0	0	12
Školní tisky	0	0	0	3	1	6	1	1	2	0	0	14
Tisky z ručních lisů	1	2	5	9	3	21	7	12	18	2	5	85
Jiní (počet tiskáren/ počet titulů)	3T/3	15T/9	11T/22	6T/6	24T/38	29T/53	30T/65	29T/39	20T/39	11T/12	24T/32	328

a) Pokud knihu tiskla jedna tiskárna a přílohy k ní další firmy, je titul připsán tiskárně, jež tiskla text. Pokud dvě tiskárny tiskly dvě verze jedné a téže knihy, je titul připsán oběma tiskárnám.

b) Včetně rubrik Soukromé tisky.

¹² V prvním ročníku Knihomila (1917–1918) se v rubrice *O knihách, lidech a událostech* objevilo 35 posudků na různé knihy, ale v druhém ročníku jich bylo už jen osm. Na stránkách Knihomila se pravidelné záznamy o krásných knihách začaly objevovat až v ročníku označeném číslem VI. z let 1925–1926. Rubrika *Knihy* obsahovala posudky na 24 knižních tisků (viz tab. 1). Sonda do prvního ročníku Knihomila zjistila tiskárnu u 30 z 35 titulů. Dominovaly pražské firmy Grafia (8 tisků), Politika (5), Pražská akciová tiskárna (4), Josef Skalák (tiskárna Práva lidu, 4 tisky), Česká grafická unie (též Unie, 2) a Theodor Venta (4), který pro L. Bradáče tiskl knihy. Pouze o tiscích Grafie a Unie se v meziválečném období zmiňovaly i bibliofilské časopisy, ale jen zřídka. V této sondě se neobjevuje žádná z firem, jež se významně zapsaly do dějin české krásné knihy v meziválečném období či později. Státní či Průmyslová tiskárna ani tiskárna Orbisu tehdy ještě neexistovaly. Tiskárna Kryl a Scotti byla od léta 1915 až do konce roku 1918 uzavřena kvůli mobilizaci obou majitelů. Viz KUNŠTÁTSKÝ, Cyril. 1931, s. 15–16; MOCEK, Michal. „Na kůži tu a tam strženou se nedbá“: Novojičínská česká tiskárna a okruh Josefa Floriana (1902–1940) – část 1. *Vlastivědný sborník Novojičínska*. Nový Jičín, 2013, 63, 92–93. ISBN 978-80-87359-14-3. V Knihomilu však není zmíněn ani jediný titul z fungující tiskárny Františka Obziny ve Vyškově nebo z jiných mimopražských tiskáren, což potvrzuje úzce pražské zaměření časopisu.

Roli registrátora, glosátora a kritika českých krásných tisků tak začala plnit až nová „generace“ bibliofilských časopisů, která se objevila několik let po vzniku Československé republiky. Rubrika *Referáty a zprávy* (později jen *Referáty*) v časopise *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci* (dále jen *Vitrinka*) nabízela už od prvního čísla nejen stručné záznamy bibliofilských tisků, ale i jejich kratší či delší hodnocení. Časem se tato hodnocení krátila, ale záznamů přibývalo. V osmém ročníku časopisu tak bylo zjištěno 249 záznamů o knižních tiscích, tedy dva- až dvaapůlkrát více, než kolik nabízela konkurence (viz tab. 1).

Moravský časopis *Bibliofil* sice začal vycházet ve stejném roce jako *Vitrinka* (1923), ale teprve od druhého ročníku v něm nacházíme rubriku *O knihách a časopisech* (později *Přehled o knihách*), jež hrála podobnou roli jako *Referáty*.

Když tedy SČB v roce 1929 obnovil vydávání listu *Český bibliofil*, bylo už na co navazovat. Od počátku byla v časopise i rubrika *Bibliofilské tisky*. Roli „záznamníku“ a kritika produkce krásných knih hrál *Český bibliofil* dobře, ale nesetřval u ní dlouho. Už v dalším ročníku se změnil ve sborník vydávaný obvykle jednou ročně jako prémie pro členy SČB.

Od čtvrtého ročníku z něj vypadla i rubrika zaznamenávající bibliofilské tisky. Pokus obnovit ji koncem třicátých let záhy ztroskotál. *Český bibliofil* tak o krásné knize informoval spíše prizmatem každoročních soutěží o nejkrásnější česká knižní díla, jejichž výsledky zveřejňoval.

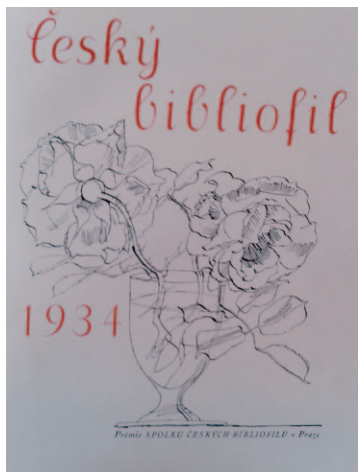
Zatímco na Moravě fungoval až do roku 1941 jeden časopis zaměřený na krásnou knihu, totiž *Bibliofil*, v Čechách byl vývoj složitější. *Knihomol* přestal náhle vycházet uprostřed 5. ročníku v roce 1927. Příčinou byly finanční potíže Ludvíka Bradáče. Po redukci časopisu *Český bibliofil* na pouhou prémii SČB s omezeným obsahem ukončil v roce 1934 pražský bibliofil a vydavatel Arthur Novák (1876–1957) i vydávání své *Vitrinky*. Na její místo vzápětí nastoupil časopis *Marginalie*, který vznikl přeměnou nevelkého periodika *Věstník Spolku českých bibliofilů*. Rubrika *Tisky*, která v prvních *Marginaliích* pouze registrovala bibliofilskou produkci, se záhy změnila v *Knižní přínos* a později v *Nové knihy*. I tyto rubriky kriticky reagovaly na nové tituly.

Marginalie byly také jediným z předválečných bibliofilských časopisů, jehož vydávání bylo obnoveno i po 2. světové válce. Se znárodňováním tiskáren po komunistickém převratu v roce 1948 však časopis rychle ztrácel smysl existence a na jaře 1951 bylo jeho vydávání ukončeno.

Obr. 3 Český bibliofil, který přinášel výsledky soutěží o nejkrásnější knihu, byl vydáván postupně jako časopis, prémie a sborník SČB (foto archiv autora)

Obr. 2 Moravský Bibliofil byl nejdéle vycházejícím bibliofilským časopisem v českých zemích (foto archiv autora)

V roli pozorovatele a kritika české bibliofilské produkce tak dlouhodobě fungovaly časopisy *Vitrinka* (1923–1934), *Bibliofil* (1923–1941) a *Marginalie* (1934–1944, 1945–1951). Jen epizodicky se uplatnil *Český bibliofil*, který vycházel v letech 1910–1911, 1929–1942 a 1945, po většinu tohoto období však jen jako prémie nebo jako sborník SČB, nikoliv jako časopis.

II. Vůdčí dvojka a ti ostatní

Žádná mimopražská tiskárna nebyla v bibliofilských časopisech zmiňována častěji, než právě Kryl a Scotti/Karel Kryl. Jak ukazují sondy, které byly do těchto periodik provedeny pro léta 1925, 1930, 1935, 1940 a 1946 (viz tab. 1), novojičínská a později kroměřížská firma si tuto pozornost dokázala udržet dlouhodobě, po celé sledované období.¹³

a) Výsledky sond do bibliofilských časopisů

Čas od času zastínil firmu Kryl a Scotti/Karel Kryl některý z pražských podniků a ve dvou případech dokonce i mimopražské tiskárny (vyškovský František Obzina v roce 1925 a Osvěta Valašské Meziříčí s 19 tisky zmíněnými *Bibliofilem* v roce 1940). Pokud ale sečteme posuzované knihy ve všech provedených sondách, ukazuje se, že novojičínská/kroměřížská tiskárna se 159 zaznamenanými tituly „trumfla“ i takového favorita, jakým byla Státní tiskárna (90 záznamů zachycených sondami).¹⁴

Jediný, kdo se této nevelké firmě dokázal v přitahování zájmu bibliofilských médií vyrovnat, byla pražská Průmyslová tiskárna. Sondy v jejím případě odhalily celkem 156 zaznamenaných knižních tisků. Tabulka č. 1 ukazuje, že Průmyslová tiskárna předstihla Kryla a Scottiho/Karla Kryla v pěti z 11 provedených sond.¹⁵ V šesti však měla navrch novojičínská/kroměřížská firma.¹⁶

¹³ Ačkoliv jsem zjištěné číselné údaje ověřoval, nelze vzhledem k vysokému počtu zpracovávaných dat zcela vyloučit možnost drobných chyb při zpracování statistik. Čtenář proto udělá dobře, když si bude všimnat nejen konkrétních čísel, ale také jejich řádu. Není například až tak důležité, že firma Kryl a Scotti/Karel Kryl má v těchto sondách na svém kontě o pár titulů více než Průmyslová tiskárna. Kdyby se podařilo určit tiskárny u všech hodnocených knih nebo kdyby se sondy provedly do jiných ročníků těchto časopisů, mohla by mít více položek Průmyslová. Důležité je, že obě firmy podávaly v tisku bibliofilii srovnatelný výkon a předčily ostatní konkurenci.

¹⁴ Počet časopisecky zaznamenaných knih Státní tiskárny prudce poklesl po odchodu Karla Dyrnka z funkce technického ředitele v roce 1934. Se svou vlastní tiskárnou se už K. Dyrnek nedokázal v dějinách české krásné knihy prosadit tak, jako když působil ve velké firmě. Viz BOHATCOVÁ, Mirjam, Ivan HLAVÁČEK, Pravoslav KNEIDL, Josef KRÁSA a Bohumil NUSKA. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990, s. 412, 414; NOVOTNÝ, Miloslav. Soutěž krásných knih za rok 1935: Skizza promluvy z členské schůze SČB z 12. října 1936. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB, 1937, 9, 63.

¹⁵ *Bibliofil* vycházel 19 let a většinou v době, kdy tisk krásných knih nebyl omezen cenzurou, ani nedostatkem, jako za války a po ní. Proto byly v tomto časopise provedeny celkem čtyři sondy oproti jedné sondě do *Knihomola* a vždy dvěma sondám do tří zbylých periodik vydávaných v Praze. Jediné *Marginalie* vycházely srovnatelně dlouho, a to 17 let. Za války však tento pražský časopis v některých letech neobsahoval záznamy o aktuální bibliofilské produkci. V roce 1950, po znárodnění tiskáren, byly již poměry v české polygrafii tak odlišné, že tento rok nebyl do statistického zpracování v tabulce 1 zahrnut.

¹⁶ Polovinu z této šestice sond ovšem najdeme v moravském *Bibliofilu*. Je těžké zjistit, jaký vliv na mediální pozornost věnovanou v tomto periodiku tiskům od Kryla a Scottiho/Karla Kryla měl fakt, že od desátého ročníku byl časopis tištěn v jejich tiskárně. Stojí ale za připomenutí, že vůbec nejvyšší zjištěný počet záznamů o tiscích této firmy, totiž 39, obsahuje osmý ročník pražské *Vitrinky*. Viz tab. 1.

Další české a moravské tiskárny následovaly až daleko za vůdčí dvojicí. V jedenácti sondách tak kromě devíti desítek záznamů o bibliofilích ze Státní tiskárny nalezneme i 69 posudků na krásné knihy z tiskárny pražského Orbisu, jejíž bibliofilská produkce budila větší zájem od konce dvacátých let. Až za nimi stojí mimopražské firmy jako už zmíněný František Obzina (53 záznamů) či turnovská firma Müller a spol. (44 záznamů). V sondách z let 1925–1946 překročilo hranici 25 recenzovaných tisků i Družstvo knihtiskárny v Hranicích na Moravě (28 záznamů) a díky záznamům z pouhých dvou let také Osvěta ve Valašském Meziříčí (26 záznamů). Kdyby bylo možné určit tiskárny u všech knih v těchto sondách, některé z firem uvedených v tabulce by si jistě ještě přilepsily. Ale žádná z nich by se nedokázala „dotáhnout“ na vůdčí dvojici.

Produkce krásných tisků v ostatních českých a moravských tiskárnách, včetně těch, jejichž majitelé vydávali vlastní bibliofilské edice (jako pardubičtí Vokolkové), byla z pohledu médií prakticky bezvýznamná. Nebo ještě jinak: pokud vynecháme osm tiskáren s více než 25 zaznamenanými tisky, zůstane jich v tabulce ještě osm. Všechny tyto podniky dohromady vytiskly ve statisticky vyhodnocených letech méně časopisecky posuzovaných knih, než samotný Kryl a Scotti/Karel Kryl (celkem 125 proti 159).

V Čechách i na Moravě tehdy existovala celá řada menších kvalitních tiskáren. Kromě trojice František Obzina ve Vyškově, Müller a spol. v Turnově a Družstvo knihtiskárny Hranice k nim patřil také přerovský František Bartoš, prostějovský Václav Horák, břelavský Vladimír Chlanda, Janatové z Nového Bydžova, Stanislav V. Kocmoud v Českých Budějovicích, pražský Stiebling a Havelka či pardubický Václav Vokolek. Některé z těchto firem dokázaly aspoň občas přitáhnout podobnou pozornost bibliofilských médií jako Kryl a Scotti/Karel Kryl či přední pražské tiskárny. Nedařilo se jim to však trvaleji.

b) Podíl na bibliofilských edicích

Význačnou roli novojičínské/kroměřížské tiskárny v tisku bibliofilů potvrzuje také pohled na aktivity vydavatelů krásných knih (viz tab. 2). *Malý slovník bibliofila* zaznamenal 79 edicí bibliofilských, šest knihomilských a 42 dalších, které sehrály významnou roli

Tab. 2 Tisky Kryla a Scottiho / Karla Kryla (K+S/KK) pro edice^{a)}

Edice	Počet	Kryl a Scotti či Karel Kryl tiskl pro	Podíl firem Kryl a Scotti / Karel Kryl v %	Edice vzniklé do 1918 / z toho Kryl a Scotti	Edice vzniklé 1919–1938 / z toho K+S / KK	Edice vzniklé 1939–1949 / z toho Karel Kryl
Edice bibliofilské ^{b)}	79	36	45,6	6/1	58/28	13/7
Edice knihomilské ^{c)}	6	1	16,7	-	4/1	1/0
Edice knižní ^{b)}	42	18	42,9	13/6	19/8	8/4
Celkem	127	55	43,4	19/7	81/37	22/11

Edice	Edice pražské	Z toho K+S / KK (podíl v %)	Edice české mimo Prahu	Z toho K+S / KK (podíl v %)	Edice moravské	Z toho K+S (podíl v %)
Edice bibliofilské ^{d)}	50	19 (38)	8	3 (37,5)	20	14 (70)
Edice knihomilské	4	1 (25)	2	0 (0)	0	0 (0)
Edice knižní ^{d)}	31	11 (35,5)	2	0 (0)	8	7 (87,5)
Celkem	85	31 (36,5)	12	3 (25)	28	21 (75)

^{a)} Do této tabulky nejsou zařazeny edice erotické literatury, edice tištěné na ručním lisu ani sborníkové řady jako starofíšské Nova et Vetera.

^{b)} U dvou edic chybí data.

^{c)} U jedné edice chybí data.

^{d)} U jedné edice místo neuvedeno.

v dějinách české krásné knihy. Pokud jde o těchto 127 edic, nejméně jeden tisk od Kryla a Scottiho / Karla Kryla si objednali vydavatelé dvou pětín z nich (55).

Role novojičínské a později kroměřížské tiskárny postupně rostla, jak ukazují časové údaje o 122 z těchto 127 edic. Podíváme-li se na nejstarších devatenáct, jež vznikly do roku 1918, zjistíme, že nějaký tisk si v Novém Jičíně objednalo jen sedm z nich, tedy asi třetina (36 procent). V letech 1918–1939 byl tento podíl podstatně vyšší: Kryl a Scotti/Karel Kryl tiskli pro 37 z 81 meziválečných edic (podíl 45 procent). A pokud jde o 22 válečných a poválečných edic, v nyní už kroměřížské tiskárně si objednávali tisky vydavatelé jedenácti z nich, tedy plné poloviny.

Svou roli sehrávalo i místo, kde edice vycházely. Pohled na Čechy mimo Prahu ukáže, že zájem o tisk v novojičínské/kroměřížské tiskárně projevila pouhá čtvrtina tamních vydavatelů (3 z 12). Pokud jde o 81 pražských edic krásných knih, Kryl a Scotti/Karel Kryl pracovali pro 31 z nich, tedy pro více než třetinu (36 procent). Na Moravě zadávaly jejich firmě knižní zakázky plné tři čtvrtiny tamních vydavatelů bibliofilských edic (21 z 28). Nedisponujeme bohužel srovnatelnými údaji pro hlavní pražské tiskárny, aby-
chom mohli provést širší srovnání i po této stránce.

c) Výsledky soutěží o nejkrásnější českou knihu

Poněkud jiný pohled než média či ediční aktivity milovníků krásné knihy nabízejí výsledky dvanácti soutěží o nejkrásnější české knihy, jež se konaly v letech 1929 až 1942 a posuzovaly knižní produkci z let 1928–1941.¹⁷ Ve světle výsledků této soutěže (viz tab. 3) vypadá novojičínská/kroměřížská firma jako „chudý příbuzný“, který uspěl jen občas s jedním, dvěma či nanejvýš třemi svými tisky, zatímco Státní tiskárna, Průmyslová tiskárna a tiskárna nakladatelství Orbis se v dobách své slávy chlubily každoročně pěti, deseti i více oceněnými tituly. V některých letech byly všechny či téměř všechny oceněné tisky právě z těchto tří pražských firem.¹⁸

I tak ale byla novojičínská/kroměřížská firma nejčastěji oceňovanou tiskárnou sídlící mimo Prahu. Alespoň jeden její tisk byl oceněn v sedmi z dvanácti ročníků soutěže.¹⁹ Časem jí však vyrostl vážný soupeř v hranickém Družstvu knihtiskárny.

¹⁷ K výsledkům soutěže o nejkrásnější českou knihu viz literatura citovaná v pozn. 6 a dále *Vitrínka*, ročníky 6.–10.; *Český bibliofil*, ročníky 3.–10.

¹⁸ Tiskárny Státní a Průmyslová si rozdělily všechna ocenění v prvním ročníku soutěže. V dalších dvou letech pocházely z této dvojice tiskáren více než tři čtvrtiny oceněných knih. Od pátého ročníku soutěže se začala více uplatňovat tiskárna Orbisu, zatímco role Státní tiskárny upadá. I tak pocházelo v tomto a následujícím ročníku soutěže z uvedené trojice tiskáren devět desetin a více oceněných knih. Od osmého ročníku se Státní tiskárna už nedokázala v soutěži prosadit. I tak získaly knihy z Průmyslové tiskárny a z tiskárny Orbisu čtyři pětiny všech ocenění. Teprve na přelomu 30. a 40. let klesá podíl obou tiskáren na 50 procent i pod tuto hranici, a to díky vzestupu tiskárny Melantrichu a Družstva knihtiskárny Hranice. Srv. tab. 3.

¹⁹ O hodnocení tisků se vedly tvrdé spory, jak ukazuje polemika mezi *Bibliofilem* a *Marginaliemi* v roce 1935. Srv. ŠVEHLA, Stanislav. Soutěž nejkrásnějších českých knih za rok 1934. *Bibliofil*. 1935, 12, 117–119; DYRYNK, Karel. Nespokojencům s letošní soutěží SČB. *Marginalie*. 1935, 9, 144–148. Z Dyrynkova textu vyplývá, že porota odmítla hned tři tisky novojičínské tiskárny, takže uspěl až čtvrtý, Schwobův *Král se zlatou maskou*, který byl vyhodnocen jako „pečlivě vysázená a vytištěná knížka s uměleckou výzdobou Toyen“. „Ani úpravě, ani provedení nelze ničeho vytknouti,“ dodával Dyrynk za soutěžní porotu. Naopak Bloyově knize *V temnotách* vytkl „frontispice nevalný, řádky příliš proloženy“, básnické sbírce *Čajové květy* „nevyrovaný obrazec sazby“ a *Novoročním gratulacím* od Petra Bezruče aspoň „nedostatečný rozsah“. Tamtéž, s. 145, 148. Frontispice je „označení pro vyobrazení umístěné v knize proti hlavnímu titulu“, které by mělo „symbolicky vyjadřovat obsah knihy“. Srv. Kimák, Václav M.: 1989, 26.

V předposledním ročníku soutěže získalo ocenění hned pět tisků od této firmy (srv. tab. 3). Družstvo knihtiskárny Hranice tak získalo více ocenění, a to pro 12 knih oproti 10 oceněným titulům od Kryla a Scottiho / Karla Kryla.

Výsledky bibliofilské soutěže nabízejí ale do jisté míry deformovaný obraz role novojičínské tiskárny a nejen jí.²⁰ Není tomu tak pouze proto, že hodnoceny byly jen knihy, jež vydavatelé zaslali na adresu SČB nebo které přinesli agilnější členové soutěžní poroty.²¹ Samozřejmě o nejkrásnější knihu se poprvé konalo až koncem 20. let, tedy v době, kdy byla dávno v prodeji či dokonce vyprodaná celá řada vynikajících tisků novojičínské knihtiskárny, ať už pro významného katolického nakladatele²² Josefa Floriana (1873–1941), působícího ve Staré Říši, nebo pro tasovského spisovatele Jakuba Demla (1878–1961).²³

Tab. 3 Výsledky soutěží o nejkrásnější české knihy

Ročník soutěže/pro rok(y)	Posuzováno knih	Oceňováno celkem knih	Z toho: Státní tiskárna	Průmyslová tiskárna	Tiskárna Orbis	Tiskárny Státní, Průmyslová a Orbis dohromady	Jejich podíl na oceněných v %	Kryl a Scotti/Karel Kryl	Družstvo knihtiskárny Hranice	Melantrich	Ostatní
I/1928	96	20	10	10	0	20	100	0	0	0	0
II/1929	91	30	8	15	1	24	80	3	1	1	1
III/1930	116	35	12	17	1	30	85,71	1	1	0	3
IV/1931	60	14	4	5	1	10	71,43	1	0	1	2
V/1932	155	12	3	5	3	11	91,67	0	0	0	1
VI/1933	81	10	2	3	4	9	90	0	0	0	1
VII/1934	41	14	1	4	5	10	71,43	1	1	0	2
VIII/1935	46	16	0	7	7	14	87,50	0	0	0	2
IX/1936	51	17	0	9	5	14	82,35	0	1	0	2
X/1937	68	20	0	9	5	14	70	1	0	0	5
XI/1938 –1939	79	31	0	7	8	15	48,38	2	5	5	4
XII/1940–1941	–	24	0	5	7	12	50,00	1	3	2	6
Celkem	–	243	40	96	47	183	75,31	10	12	9	29

²⁰ V soutěži se vůbec neuplatnila třeba známá Obzinova tiskárna ve Vyškově. I v bibliofilských médiích prudce klesl zájem o její tisky už záhy po smrti majitele v roce 1927. Srv. tab. 1.

²¹ Např. zpráva o šestém ročníku soutěže zdůrazňovala, že „přes všecku soukromou píli zůstala nejedna kniha porotcům utajena a nepoznána“. Šestá knižní soutěž Spolku českých bibliofilů. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB, 1934, 6, 79. Další okolnost ovlivňující výsledky soutěže připomněl o dva roky později člen poroty, který k výsledkům osmého ročníku knižního klání napsal: „Mizejí tu však naprosto tiskárny moravské, jež vycházejí naprázdno, protože moravští bibliofilové soutěže pražské bojkotují.“ NOVOTNÝ, Miloslav. Soutěž krásných knih za rok 1935: Skizza promluvy z členské schůze SČB z 12. října 1936. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB, 1937, 9, 63.

²² V běžné mluvě často splývají pojmy nakladatel a vydavatel, které se používají jako synonyma. Nakladatel je užší pojem než vydavatel.

²³ Viz STANKOVIČ, Andrej. *Josef Florian a Stará Říše*. Praha: Triáda, 2008. Delfín 60. ISBN 978-80-86138-92-3; BINAR, Vladimír. *Čin a slovo: Kniha o Jakubu Demlovi*. Praha: Triáda, 2010. Delfín 94. ISBN 978-80-87256-12-1. Soupis Demlových tisků v této knize zpracoval Jiří Dostál pod názvem *Bibliografie neznámého arciděla Jakuba Demla*.

d) Srovnání záznamů Českých bibliofilských tisků s údaji bibliofilských časopisů

Statistické zhodnocení všech Sáňkou zachycených bibliofilských tisků by si vyžádalo úsilí, které přesahuje možnosti této studie. Není tedy možné zatím říci, kolik z produkce Státní, Průmyslové a jiných tiskáren zachytil brněnský bibliofil. Mohu jen upozornit, že v jeho soupisu bibliofilů najdeme sedm stovek záznamů o knihách od Kryla a Scottiho/Karla Kryla. Odpovídá to dvěma třetinám z 1068 dosud podchytených knižních tisků od této firmy.²⁴

Práce Arna Sáňky a jeho pokračovatele Františka Bubly, která zahrnuje bibliofilské tisky vydané od počátku minulého století do roku 1970, přitom obsahuje 7374 položek.²⁵ Pokud by se v soupisu českých bibliofilů vynechaly stovky titulů vydaných po roce 1950, tedy po znárodnění tiskáren, podíl malé novojičínské a později kroměřížské firmy na produkci českých bibliofilů by nepochybně překročil hranici deseti procent. Pokud by Sáňkův–Bublův soupis obsahoval pouze práce podobně úspěšných podniků jako Kryl a Scotti/Karel Kryl a Průmyslová tiskárna, bylo by v něm místo už jen pro dalších sedm nebo osm tiskařských firem. Přitom pouze na Moravě působilo během meziválečného období přes 300 tiskáren²⁶ a v produkci krásných knih se pokoušela uspět celá řada z nich, jak ukazuje například přehledy knižních tisků pro sjezdy moravských knihomilů nebo pro večery SČB.

Bibliofilské časopisy si povšimly 506 knižních tisků Kryla a Scottiho/Karla Kryla, části z nich však až při pohledu zpátky na různé vydavatelské aktivity (viz tab. 4). Z těchto 506 knih se v Sáňkově práci neobjevilo 54, dalších 452 však ano. Brněnský milovník krásné knihy sám, bez použitelné opory v údajích bibliofilských časopisů, zařadil do svého soupisu dalších 248 knižních titulů z novojičínské/kroměřížské tiskárny.

²⁴ Celkem se v ČBT podařilo nalézt 726 záznamů o tiscích firmy Kryl a Scotti/Karel Kryl. Toto číslo jsem upravil ve dvojím ohledu. Předně jsem odečetl čtyři duplicity. Zároveň jsem započítal totožné tituly, určené pro různé vydavatele, pokud byla aspoň jedna z variant těchto tisků uvedena v ČBT. Použil jsem tedy praxi, kterou uplatnil F. Bubla v 5. dílu této práce. Tak se celkový počet bibliofilských titulů novojičínské a kroměřížské tiskárny zvýšil o deset na konečných 732. Kniha je mezi nimi 701, zbylé tři desítky titulů spadají mezi periodika jako Bibliofil nebo mezi grafické soubory jako *Album kreseb* od Aubreye Beardsleyho. Srv. tab. 4. Započtení variant tisků jako samostatných položek má svá úskalí. Ukazuje sice, jak velký podíl tvořily bibliofilie ve zjištěné produkci tiskárny Kryl a Scotti/Karel Kryl, zároveň však způsobuje mírné nadhodnocení podílu této tiskárny na tiscích uvedených v ČBT. Tam sice varianty tisků uváděny jsou, ale buď v rámci jednoho záznamu (v dílech 1–4), nebo pod stejným číslem, které je doplněno o písmena a, b atd. podle počtu variant (v 5. dílu). Pro přesné srovnání by bylo nutné započítat jako samostatné položky i tyto varianty, což vzhledem k množství záznamů v ČBT nebylo zvládnutelné.

²⁵ I na posledním, 7374. místě tohoto soupisu stojí krylovský tisk *Vánoce 1946*. Jinak první knihu z Nového Jičína najdeme v ČBT na 11. místě, je jím Bloyův *Syn Ludvíka XVI.*, vydaný Josefem Florianem a tištěný u Rudolfa Války (1871–?), jemuž novojičínská česká tiskárna patřila do roku 1907. První, i když ne nejstarší tisk od Kryla a Scottiho je tam uveden pod číslem 32, jde o *Zlý vítr* od Viktora Dyky. Srv. Sáňka, Arno–Bubla, František. (1923–1971) 1., 18, 22; 5, 323.

²⁶ Viz *Ročenka československých knihtiskářů*. Praha: Spolek faktorů knihtiskáren a písmolijen, 1922–1939, 5–22. Přesný počet skutečně působících tiskáren není možné zjistit jen na základě údajů ročenek, protože řada z nich změnila během sledovaného období svého majitele. Jen v malých městech, kde fungovala jedna či dvě tiskárny, bylo možné už podle ročenek odhalit tyto změny a vyhnout se tak mylné představě, že ve sledovaném období tam působilo tři, pět či ještě více polygrafických podniků. Ve velkých městech jako Brno, Olomouc, Opava a Ostrava to však tak jednoduché není a bude třeba prostudovat firemní rejstříky, aby bylo možné spolehlivě určit, kolik tiskáren v meziválečném období na Moravě a ve Slezsku skutečně fungovalo.

Za pozornost stojí, že v Sáňkově soupisu je 125 knih z let 1923–1939, tedy z doby rozkvětu bibliofilských časopisů, které nejsou v recenzích těchto médií zachyceny. Naopak dalších 379 krylovských tisků ze sledovaného období bibliofilská média zachytila, nejednou i s podrobnými údaji. Lze tedy říci, že alespoň pokud jde o novojičínskou/kroměřížskou firmu, hrály tyto časopisy v letech 1923–1939 roli poměrně důkladného registrátora její činnosti. Podchytily tři čtvrtiny bibliofilsky hodnotných titulů od Kryla a Scottiho / Karla Kryla, i když jejich tiskárnu často vůbec nejmenovaly.

Tab. 4 Tisky Kryla a Scottiho / Karla Kryla v bibliofilských médiích a v ČBT

Období	Počet zjištěných tisků	Počet zjištěných knih	Z knih uvedeno v ČBT	Podíl v %	Knih zmíněno v bibliofil. čas.	Podíl v %	Zmíněno v ČBT i v čas.	Zmíněno v ČBT, ne v čas.	Zmíněno v čas., ne v ČBT
1909–1922	201	153	78	51	30	19,6	28	50	2
1923–1939	761	711	504	70,9	424	59,6	379	125	45
1940–1950	207	197	119	60,4	52	26,9	45	74	7
Datace nezjištěna	7	7	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	1176	1068	701	65,4	506	47,5	452	249	54

Také na statistikách krylovských tisků se podepsal zánik či okleštění bibliofilských časopisů po roce 1940. V období 1940–1950 bylo totiž pouze 45 titulů z tehdy již kroměřížské tiskárny registrováno zároveň v těchto médiích i v *Českých bibliofilských tiscích*. Přitom v Sáňkově–Bublově soupisu bylo zachyceno ještě dalších 74 titulů krylovské tiskárny, což je prudký obrat oproti předchozímu období, kdy velkou většinu produkce této firmy zachytily oba použité zdroje.

Některé časopisecké údaje o tiscích od Kryla a Scottiho/Karla Kryla pocházejí z přehledů o knihách známých vydavatelů, jakými byli například manželé Janští, spisovatel Jakub Deml nebo Josef Florian, známý svými edicemi Studium, Dobré Dílo, Nova et Vetera, Kursy a Archy. Bibliofilské časopisy čas od času zveřejňovaly takovéto shrnující soupisy. Naprostá většina záznamů o knihách z novojičínské/kroměřížské tiskárny byla však odezvou na aktuální produkci tiskárny.

Nejpečlivěji ji sledoval moravský *Bibliofil*, který zaznamenal 331 nově vydaných tisků této tiskárny. Ve *Vitrince* se podařilo nalézt 186 záznamů. Pokud vezmeme v potaz, že časopis měl jen deset ročníků a *Bibliofil* o osm více, ukáže se, že v přepočtu na rok zaznamenávala obě periodika zhruba stejný počet novojičínských tisků (18,6 ve *Vitrince*, 18,4 v *Bibliofilu*). Obě tak registrovala daleko více tisků od Kryla a Scottiho/Karla Kryla, než časopis *Marginalie*. V jeho jedenácti ročnících, kde se podařilo najít příslušné záznamy, bylo zjištěno jen 85 titulů z novojičínské a později kroměřížské tiskárny. Dramatický pokles registrační činnosti (nejen) tohoto média způsobila druhá světová válka a poválečné změny. V přepočtu na rok zachycovaly *Marginalie* méně krylovských tisků, než čtyři ročníky *Českého bibliofila*, obsahující údaje o nově vydávaných bibliofilích (7,7 oproti 8,25). Nejméně záznamů bylo nalezeno v *Knihomolu*, což odpovídá nevyhraněnosti tohoto periodika.

III. Shrnutí

Výsledky sond ukazují, že v meziválečném Československu existovala pouze jedna firma, Průmyslová tiskárna, jejíž tisky vyvolávaly u posuzovatelů krásných knih stejný zájem jako knižní produkce Kryla a Scottiho/Karla Kryla. Práce Státní tiskárny a tiskárny nakladatelství Orbis byla po jistou dobu rovněž ve středu pozornosti knihomilských médií.

Obr. 4 Karel Kryl starší, spoluzakladatel firmy Kryl a Scotti (foto Jiří Kryl)

Žádné z nich se to však nepodařilo po celé sledované období.

Zájem o tisky z Nového Jičína/Kroměříže nebyl jen nějakou mediální bublinou. Potvrzuje to i fakt, že tiskařské práce u Kryla a Scottiho / Karla Kryla si objednávali četní vydavatelé krásných či aspoň vysoce kvalitních knih.

Studie však také ukazuje dramatický rozdíl mezi zmíněným zájmem bibliofilských časopisů či vydavatelů a hodnocením novojičínských/kroměřížských tisků v soutěžích o nejkrásnější české knihy.

Tento rozdíl lze do jisté míry vysvětlovat slabým zájmem vydavatelů, zejména těch mimopražských, a také skutečností, že soutěže byly převážně pražskou záležitostí. Zástupcem tiskáren v porotě soutěže býval obvykle přední typograf pražského podniku, ať už Státní tiskárny nebo tiskárny Orbisu.²⁷

Za rozhodující příčinu rozdílů mezi četností ocenění pro tři nejvýznamnější

pražské tiskárny na straně jedné a pro ostatní polygrafické podniky v českých zemích na straně druhé však považují rozdílný profil těchto firem.

Velké pražské podniky si mohly dovolit nejen rozsáhlé investice do nového a kvalitního vybavení, ale také specializaci ve všech částech práce na knize. To otevíralo prostor jak pro pečlivé zohlednění všech nároků na kvalitní či přímo bibliofilský tisk, tak pro experimenty a tvůrčí typografické výboje. Pro tři nejocenenější pražské tiskárny pracovali přední typografové té doby. Karel Dyrynk (1876–1949) byl v letech 1919–1934 technickým ředitelem Státní tiskárny. Method Kaláb (1885–1963) stál od roku 1922 v čele Průmyslové tiskárny. Během 30. let rostla pozornost médií věnovaná práci tiskárny Orbisu. Tam působili další dva známí znalci „černého řemesla“, Josef Sonberg (1892–1979) a Rudolf Hála (1892–1968).²⁸ To vše dohromady dávalo trojici pražských tiskáren větší šance na úspěch v soutěžích o nejkrásnější knihy, kde se zájem přirozeně soustřeďoval na vynikající a neobvyklé tisky.

²⁷ K faktické regionální omezenosti soutěže aspoň v některých letech viz pozn. 21. V prvním a druhém ročníku soutěže byl členem poroty bývalý ředitel Grafie a Pražské akciové tiskárny Karel Mrázek, od pátého do sedmého ročníku soutěže byli v porotě typografové Karel Dyrynk ze Státní tiskárny a Josef Sonberg z tiskárny Orbisu, od 8. do 11. ročníku pak už jen J. Sonberg. Srv. texty věnované soutěži v *Českém bibliofilovi* z let 1933–1937, dále viz *Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1933, 5–7(1); Protokol poroty II. soutěže Spolku českých bibliofilů nejkrásnějších knih z r. 1929. *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci*. Praha: Arthur Novák, 1930, 7, 219–220; XI. soutěž krásných knih. *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*. Uherské Hradiště: Skupina moravských knihomilů, 1940, 17, 36.

²⁸ BOHATCOVÁ, Mirjam, Ivan HLAVÁČEK, Pravoslav KNEIDL, Josef KRÁSA a Bohumil NUSKA. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990, s. 410–417, 533, 537–539.

Obr. 5 Personál tiskárny Kryl a Scotti na počátku 30. let. Oba majitelé firmy sedí uprostřed (vlevo Karel Kryl, vpravo Ferdinand Scotti). Foto Jiří Kryl

Nic podobného si nemohla dovolit malá tiskárna jako Kryl a Scotti/Karel Kryl, kde i v dobách největší prosperity pracovaly nejvýše dvě desítky lidí a kde nikdy nebylo dost peněz ani na větší investice do obnovy technického vybavení.²⁹ Povahu rozdílů mezi ní a předními pražskými podniky nepřímo odhalují i výsledky soutěží o nejkrásnější knihy. I když se tiskárna snažila působit jako specializovaný podnik na tisk bibliofilů, oceněné tisky z Nového Jičína/Kroměříže najdeme nejen v soutěžní kategorii bibliofilských tisků, ale stejně často i v kategorii užitkových knih, určených obvykle pro širší skupiny čtenářů.

Teprve ke konci třicátých let mohl Karel Kryl starší aspoň trochu vyrovnat aspoň jeden hendikep, když začal úzce spolupracovat s pražským typografem a tvůrcem písem Oldřichem Menhartem (1897–1962).³⁰ Tiskárna sama se však musela opírat především o vysokou úroveň své ruční tiskařské práce. Jen tak se mohla po desítky let udržet v centru pozornosti milovníků krásné knihy.

²⁹ Srv. MOCEK, Michal. K dějinám tiskařských firem Kryl a Scotti a Karel Kryl: 1909–1950. *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín, 1992, **49**, 55–67.

³⁰ BOHATCOVÁ, Mirjam, Ivan HLAVÁČEK, Pravoslav KNEIDL, Josef KRÁSA a Bohumil NUSKA. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 526–532.

Použitá literatura

XI. soutěž krásných knih. *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*. Uherské Hradiště: Skupina moravských knihomilů, 1940, 17, 36–38.

Bibliofil: orgán bibliofilského odboru Grafického klubu pro Moravu. Brno: Grafický klub pro Moravu, 1923–1941, 18 svazků.

BINAR, Vladimír. *Čin a slovo: Kniha o Jakubu Demlovi*. Praha: Triáda, 2010. Delfin 94. ISBN 978-80-87256-12-1.

BOHATCOVÁ, Mirjam, Ivan HLAVÁČEK, Pravoslav KNEIDL, Josef KRÁSA a Bohumil NUSKA. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-131-0.

BURKA, Antonín. Poslední soutěž SČB v době nesvobody. *Marginalie: věstník Spolku českých bibliofilů*. 1947, 20(3), 71–72.

Český bibliofil: časopis Spolku českých bibliofilů. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1910–1911, 1929–1942, 1945, 12 svazků.

ČÁP, Daniel. *České bibliofilství 1918–1938: Příspěvek k dějinám knižní kultury za první republiky. Diplomová práce*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin. 2008. Vedoucí práce: Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/56476/>.

DYRYNK, Karel. *Krásná kniha, její technická úprava*. 2. Praha: Typografia, 1924.

DYRYNK, Karel. Nespokojencům s letošní soutěží SČB. *Marginalie: věstník Spolku českých bibliofilů*. 1935, 9, 144–148.

KIMÁK, Václav M. *Malý slovník bibliofila*. Praha: Spolek českých bibliofilů: Památník národního písemnictví. 1989. Vydáno jako příloha *Zpráv pro členy Spolku českých bibliofilů*, ročník 1989.

Knihomil: o knihách, lidech a událostech. Praha: Ludvík Bradáč, 1917–1919, 2 svazky.

Knihomol: bibliofilský sborník. Praha: Ludvík Bradáč. 1921–1927, 5 svazků.

KOLAŘÍK, Karel. *Knihomil a Knihomol: Nad bibliofilskými časopisy Ludvíka Bradáče. Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha, 2006, (1), 2–15.

Dostupné také z: http://scb.wdr.cz/scb_zpravy_2006-1_bradac.html.

KUNŠTÁTSKÝ, Cyril. *Čeští knihtiskaři novojičtí: Úryvek z českého života v Novém Jičíně*. Nový Jičín: Kryl a Scotti, 1931.

Marginalie: věstník Spolku českých bibliofilů Praha: Spolek českých bibliofilů. 1934–1951, 17 svazků.

MOCEK, Michal. K dějinám tiskařských firem Kryl a Scotti a Karel Kryl: 1909–1950.

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín. Nový Jičín: Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, 1992, 49, 55–67.

MOCEK, Michal. „Na kůži tu a tam strženou se nedbá“: Novojičínská česká tiskárna a okruh Josefa Floriana (1902–1940) – část 1. *Vlastivědný sborník Novojičínska*. Nový Jičín: Muzeum Novojičínska a Zemský archiv v Opavě – SOA Nový Jičín, 2013, 63, 81–109. ISBN 978-80-87359-14-3.

NOVOTNÝ, Miloslav. Soutěž krásných knih za rok 1935: Skizza promluvy z členské schůze SČB z 12. října 1936. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB. 1936, 9, 62–64.

Philobiblon: orgán Soukromého kroužku moravských knihomilů, věstník Výtvarného odboru Klubu přátel umění na Moravě a věstník edicí Červen, Kytice, Nová edice a Památky. Bílovice nad Svratkou u Brna: Stanislav K. Neumann, 1912. 2 čísla.

Protokol poroty II. soutěže Spolku českých bibliofilů nejkrásnějších knih z r. 1929. *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci*. Praha: Arthur Novák. 1930, 7, 219–220.

Protokol poroty III. soutěže Spolku českých bibliofilů na nejkrásnější knihy z roku 1930. *Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: Arthur Novák. 1931, 5(1).

RAJMAN, Jenda. 50 let od úmrtí Ludvíka Bradáče: K padesátinám Mistra Bradáče. *Knihařský bulletin: čtvrtletní zpravodaj pro uměleckou knižní vazbu a související obory*, 1997, 3(4), 8–10. Přetisk z: *Knihař*. 1935, 33(4).

Ročenka československých knihtiskařů. Praha: Spolek faktorů knihtiskáren a písmolijen, 1922–1939, **5–22**.

RICHTER, Rudolf. *Kroměřížské tisky oficiální Karla Kryla 1939 až 1950 v časové zkratce*. Rájec–Jestřebí: Rudolf Richter, 2014.

SÁŇKA, Arno a František BUBLA. *České bibliofilské tisky*. Díl 1.–5. Brno–Praha: Arno Sáňka - Státní knihovna ČSSR–Národní knihovna, 1923–1971.

Soutěž Spolku českých bibliofilů v Praze na 30 nejkrásnějších knih za rok 1928. *Bibliofil: časopis věnovaný krásným knihám a jiným zajímavostem*, 1929, **7**, 91–92.

STANKOVIČ, Andrej. *Josef Florian a Stará Říše*. Praha: Triáda. 2008. Delfin 60. ISBN 978-80-86138-92-3.

Šestá knižní soutěž Spolku českých bibliofilů. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB, 1934.

ŠVEHLA, Stanislav. Soutěž nejkrásnějších českých knih za rok 1934. *Bibliofil: časopis pro pěknou knihu a její úpravu*, 1935, **12**, 117–119.

Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze. Praha: SČB, 1931–1933, **5–7(1)**.

Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci. Praha: Arthur Novák, 1923–1934, 10 svazků.

Třetí česká soutěž krásných knih. *Český bibliofil: Prémie Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB. 1931, **3**, 23–24.

Zpráva o schůzích poroty soutěže nejkrásnějších knih z roku 1932. *Věstník Spolku českých bibliofilů v Praze*. Praha: SČB, 1933, **7(1)**.

MOCEK, Michal. Tiskárna Kryl a Scotti/Karel Kryl v zrcadle bibliofilských médií a soutěží. *Knihovna: knihovnická revue*. 2016, **27(1)**, 5–20. ISSN 1801-3252.